Manlibreto de Epikteto

(135 p.K.)

Elhelenigis: Gerrit Berveling

1:1 El ĉio ekzistanta, kelkaj aferoj dependas de ni, aliaj ne. De ni dependas kion ni opinias, strebas, deziras kaj evitas; unuvorte: ĉio kio estas nia faro.

Ne de ni dependas la korpo, la proprietaĵo, reputacio kaj publikaj oficoj; unuvorte: ĉio kio ne estas nia faro.

2 Kio de ni dependas, tio laŭnature estas libera, ne ĝenata, ne embarasata; kio ne de ni dependas, tio estas senforta, sklava, malhelpata kaj fremda al ni.

3 Do memoru: se tion, kio estas laŭnature sklava, vi opinias libera, aŭ se la fremdan <vi opinias> propra, tiam vi estos malhelpata, vi suferos, vi embarasiĝos, vi skoldos Diojn kaj homojn, - sed se nur la propran vi opinias propra, kaj la fremdan - kio ĝi ja estas - fremda, tiam neniu povos vin iam ajn devigi al io, neniu vin malhelpos, vi skoldos al neniu, neniun vi akuzos, nenion vi faros kontraŭvole, malamikon vi ne havos, kaj neniu al vi malutilos, ĉar neniun malutilon vi sentos.

4 Se tiajn aferojn vi alstrebas, memoru, ke ne eblos atingi la celon kun malgranda peno, sed ke necesos pri kelkaj aferoj komplete rezigni kaj kelkajn provizore prokrasti. Sed se krom tio vi ankaŭ volas publikajn oficojn kaj riĉon, povas esti ke eĉ tiujn ĉi lastajn vi ne atingos, ĉar vi alstrebas la unue menciitajn. Kaj nepre vi tiam ne atingos la unuan celon, la solan kiu alportas liberon kaj feliĉon.

5 Tial tuj dekomence vi lernu diri al ĉiu malagrabla fenomeno: Vi estas nur fenomeno kaj ne la afero mem. Poste vi ekzamenu ĝin kaj distingu per la mezuriloj kiujn vi havas, el kiuj estas la precipa kaj unua: Ĉu temas pri io kio dependas de ni, aŭ ne? Kaj se estas io, kio ne dependas de ni, tiam via respondo estu aŭtomate: Do ne gravas al mi.

2:1 Memoru, ke la deziro promesas atingi la deziraĵon, kaj la evito promesas ke oni ne trafiĝos en tion, kion oni evitas, kaj <memoru>, ke tiu, kies deziroj ne plenumiĝas, ne estas kontenta, kaj kiu trafiĝas en evitaĵon, estas malfeliĉa.

Se inter tio kio dependas de vi, vi evitas nur la kontraŭ-naturajn aferojn, vi ne trafiĝos en ion ajn kion vi evitas. Sed se vi volas eviti malsanon aŭ morton aŭ malriĉon, tiam vi estos malfeliĉa. 2 For do kun la evitado de ĉio, kio ne dependas de ni! Direktu la evitadon al la kontraŭnaturaj aferoj inter tio, kio dependas de ni. Sed provizore vi komplete forigu la deziron. Ĉar se vi ion deziras, kio ne dependas de ni, vi neeviteble malfeliĉos, dum el tio kio dependas de ni, nenio, kion indus deziri, estas en via mano.

Nur utiligu preferon kaj malpreferon, sed modere kaj sub kondiĉoj kaj sen streĉo.

3:1 Ĉe ĉio kio vekas vian atenton, kio utilas aŭ kio plaĉas al vi, vi memoru pripensi, kio fakte ĝi estas, ekde la plej eta afero. Se poton vi deziras, do: Poton mi deziras. Ĉar se ĝi rompiĝos, vi ne embarasiĝos. Se vian infanon aŭ edzinon vi kisas, do: Homon mi kisas. Ĉar se tiu mortos, vi tiam ne embarasiĝos.

4:1 Kiam vi entreprenas iun agon, do bone pripensu, kia estas fakte tiu ago. Se vi ekiras baniĝi, metu antaŭ vian menson, kio okazas en la banejo: la homoj kiuj ŝprucigas akvon, la interpuŝiĝantoj, la malbenantoj kaj la ŝtelantoj. Tiamaniere vi komencos vian agon kun malpli da problemoj, se jam dekomence vi diras al vi mem: Baniĝi mi volas kaj mi prigardos, ke mia agmaniero restos laŭnatura.

Tielsame do ĉe ĉiu ago. Ĉar se do ĉe la baniĝo io vin ĝenos, tiam estos memkompreneble ke vi diros: Ne nur la baniĝon mi deziris, sed ankaŭ gardi mian agmanieron laŭnatura; sed tiun mi ne povos gardi, se mi afliktiĝas pri la okazaĵo.

5:1 Embarasas la homojn ne la aferoj mem, sed iliaj opinioj pri la aferoj.

Ekzemple la morto ne estas timiga, alie ankaŭ Sokrato tion opinius, sed la opinio pri la morto - ke ĝi estas timiga -, tio estas la timiga afero.

Se do ni ĝeniĝas, embarasiĝas aŭ ĉagreniĝas, neniam ni akuzu ion aŭ iun alian krom nin mem, t.e. niajn proprajn opiniojn. Ne-edukito kulpigas aliajn, se li mem kulpas pri malfeliĉo; kiu komencas kleriĝi, kulpigas sin mem; kies eduko pretas, tiu kulpigas plu nek aliajn nek sin mem.

6:1 Neniam fieru pro aliula boneco. Se plenglore la ĉevalo dirus: Mi belas, tio estus akceptebla, sed se vi plenglore dirus: Belan ĉevalon mi havas, do sciu, ke vi fieras pri beleco de ĉevalo.

Kio estas la via? Uzo de eksteraj impresoj.

Se vi do harmonias al la naturo en la uzado de eksteraj impresoj, tiam vi fieru: tiam vi ja fieras pri io kio estas via.

7:1 Same kiel en ŝipvojaĝo, kiam la ŝipo enhaveniĝas kaj vi deŝipiĝas por havigi akvon, kaj survoje vi kolektas kelkajn helikojn aŭ cepojn, tamen vi devas teni vian atenton ĉe la ŝipo kaj daŭre turniĝadi por vidi, ĉu la ŝipestro ne vokas vin, kaj kiam li vokas, vi devos lasi ĉiujn tiajn aferojn, por ke vi ne estu, kiel la safoj, ŝnurligita en la ŝipo; tielsame en la vivo: se anstataŭ cepon aŭ helikon vi ricevos edzinon aŭ infanon, estas nenio kontraŭ ĝi; sed kiam la ŝipestro vin vokas, vi kuru en la ŝipon, lasu ĉion ĉi, eĉ ne plu returniĝante. Kiam vi estos maljuna, ne foriru tro longe de la ŝipo, por ke, kiam li vokos, vi ne maltrafu lin.

8:1 Ne klopodu ke la okazaĵoj okazu laŭ via deziro, sed deziru la okazaĵojn kiel ili okazas, kaj vi estos feliĉega.

9:1 Malsano estas obstaklo por la korpo, sed ne por la menso, krom se ĝi mem tion volas. Lameco estas obstaklo por la kruroj, sed ne por la menso. Diru tion ĉe ĉio kio okazas al vi; kaj vi trovos, ke ĝi ja povas esti obstaklo por io alia, sed ne por vi mem.

10:1 Ĉe ĉio kio okazas al vi, memoru, ke vi turniĝu al vi mem por serĉi, kian eblon vi havas por reago al ĝi. Se belan viron aŭ virinon vi vidas, vi trovos kiel eblon reagi: la sinregadon. Se peza laboro fariĝas via lotaĵo, vi trovos eltenemon. Se insultado, vi trovos toleremon. Kaj se tiel vi kutimiĝas, viaj eksteraj impresoj ne plu kuntrenos vin.

11:1 Neniam diru pri io: Mi perdis ĝin, sed: Mi redonis ĝin. Ĉu via infano mortis? Ĝi estis redonita. Ĉu la edzino mortis? Ŝi estis redonita. «Mia bieno estas forrabita.» Nu, ankaŭ tio nur estis redonita, ĉu ne? «Sed estis malbonulo tiu, kiu forprenis ĝin.» Kiom gravas al vi, pere de kiu la Donintо forprenas ĝin de vi? Tiel longe kiel vi rajtas havi ĝin, vi zorgu pri ĝi kvazaŭ pri aliulaĵo, kiel vojaĝantoj en gastejo.

12:1 Se en saĝo vi deziras progresi, ĉesigu rezoni jene: Se mi malzorgos miajn

aferojn, mi ne havos porvivon. Se mi ne punos mian sklavon, li fariĝos ĝena. Estas ja pli bone morti pro malsato, sen ĉagreno kaj timo, ol vivi en abundo sed kun zorgoj. Same estas pli bone ke via sklavo ne taŭgas ol ke vi mem estas malfeliĉa.

Komencu do ĉe la malgrandaj aferoj. 2 Oni ŝutperdigas vian oleon, oni ŝtelas vian povran vinon. Diru do: Tio ĉi estas la prezo de anima kvieto, tio por senperturbo. Senpage akiriĝas nenio. Kiam vi vokas vian sklavon, memoru, ke eblas, ke li ne aŭskultas vin kaj ke, se li eĉ aŭskultas, li ne faros, kion vi volas. Sed ja ne jam dependas de li, ĉu vi perturbiĝas ĉu ne.

13:1 Se en saĝo vi deziras progresi, toleru, ke vi aspektas malsaĝa kaj stulta en eksteraj aferoj, kaj ne elektu aspekti scihava. Kaj se al kelkaj vi ŝajnas esti iu grava, malfidu vin mem. Vi ja sciu, ke ne facilas sinteni laŭnature kaj samtempe atenti la eksteraĵon, sed kiu pri unu atentas, neeviteble malzorgas la alian.

14:1 Se vi deziras, ke viaj infanoj, via edzino aŭ viaj amikoj vivu eterne, vi stultas. Tiam vi deziras ke io, kio ne dependas de vi, dependu de vi; kaj ke aliula afero estu via.

Same se vi deziras, ke via sklavo ne misagu, vi stultas. Tiam vi ja deziras, ke malbono ne estu malbono, sed io alia.

Sed se vi deziras ne maltrafi en certa emo: tion vi ja povas!

2 Do ekzercu vin en tio, kion vi povas. Mastro de ĉiu estas tiu, kiu kapablas sekurigi aŭ forigi tion, kion volas aŭ ne volas la homo. Do kiu deziras esti libera, tiu nek deziru nek provu eviti ion, kio dependas de alia homo; alie neeviteble li estos ties sklavo.

15:1 Memoru, ke vi devas konduti <en la vivo> kvazaŭ ĉe festeno. Se io prezentata atingas vin, elstreĉu la manon por priservi vin modeste. Se ĝi pasas, ne retenu ĝin. Se ĝi ne jam venis, ne avide antaŭ-sopiru je ĝi, sed atendu, ĝis ĝi atingos vin.

Same pri infanoj, same pri la edzino, same pri oficoj, same pri riĉo: tiam vi estos inda samtablulo de la Dioj. Kaj se vi ne prenos el tio kio estos prezentita, sed malŝatos ĝin, tiam vi estos ne nur samtablulo de la Dioj, sed eĉ kunreganto kun ili. Ĉar dank' al tia konduto Diogeno kaj Heraklito kaj tiaj homoj prave nomiĝas Diaj.

16:1 Se iun vi vidas plori pro ĉagreno, ĉar perdiĝis infano aŭ ĉar siajn posedaĵojn li perdis, atentu, ke via fantazio ne kuntrenu vin, kvazaŭ li troviĝus en mizero pro aferoj ekster si, sed tuj estu al vi klare, ke lin turmentas ne la okazaĵo mem (ĉar alian homon ĝi ne turmentas) sed lia opinio pri ĝi.

Kiom koncernas vortojn, tamen vi ne hezitu montri simpation al li, kaj - eventuale - kunlamentu kun li. Sed atentu, ke vi ne lamentu interne!

17:1 Atentu, ke vi estas rolanto en dramo, kiun regas la aŭtoro. Se mallonga, do ĝi mallongas; se longa, do ĝi longas. Se li volas ke vi rolas almozulon, tiun rolon vi do ludu plej nature; same, se lamulon, se funkciulon, se privatulon... Estas ja via tasko ludi dece la donitan rolon; elekti ĝin - devas iu alia...

18:1 Se korako fi-aŭgure grakas, ne kunŝiru vin via fantazio. Tuj pripensu en vi mem, kaj diru: Tiaj aĵoj ne rilatas min, sed eble al mia korpaĉo aŭ al mia proprietaĉo, mia opinieto, miaj infanoj aŭ mia edzino. Por mi ĉio ja estas bonaŭgura, almenaŭ se tion mi volas. Ĉar kio ajn estiĝos el ĝi, - dependas de mi profiti el ĝi.

19:1 Nevenkebla vi povos esti, se vi neniun lukton eniras, kies venko ne dependas de vi. 2 Atentu, ke vi ne kuntrenigos de via fantazio, se vi vidas iun tre honorata aŭ tre potenca, aŭ kiun alikiale vi laŭdus tre feliĉa. Ĉar se la esenco de l’ bono dependas de ni, ne estas loko por envio nek por ĵaluzo; kaj vi ne mem deziros esti stratego, nek urbestro aŭ konsulo, sed nur: esti libera. Nur unu vojo kondukas tien: malŝato por tio, kio ne dependas de ni.

20:1 Memoru, ke ne la sakranto aŭ la batanto insultas vin, sed via opinio pri tio kvazaŭ insulto. Se do iu iritas vin, sciu, ke iritas vin via propra juĝo. Tial do unuavice klopodu, ke via fantazio ne kuntrenu vin, ĉar kiam nur prokraston kaj tempon vi gajnos, facile vi regos vin mem.

21:1 Morto kaj ekzilo kaj ĉio kio ŝajnas terura, ĉiutage estu antaŭ viaj okuloj, sed precipe la morto. Tiam neniam vi ekplanos ion hontindan, nek troe deziros.

22:1 Se filozofion vi deziras, preparu vin dekomence, ke oni priridos vin, ke multaj mokos vin, ke ili diros: Subite li revenis al ni kiel filozofo! aŭ: De kie do <li ricevis> tiun altbrovecon?

Sed vi ne estu sever-aspekta kaj tenu vin je tio kio aspektas al vi plej bona, kvazaŭ Dio metus vin sur la ĝustan lokon.

Memoru ke, se vi restos ĉe tio, ĝuste tiuj, kiuj komence vin primokis, poste admiros vin. Sed se vi montriĝos malpli forta ol ili, duoble vi altiros ridadon.

23:1 Se iam vi vin turnos al eksteraĵoj por plaĉi al iu, sciu do, ke tiel vi perdas vian viv-direkton. Estu kontenta, esti filozofo en ĉio. Kaj se vi ankaŭ volas aspekti filozofo, do vin mem vidu tia kaj vi plenumos ĝin.

24:1 Ne maltrankviligu vin la jenaj prikonsideroj: Mi vivos sen honoro kaj nenie mi estos iu grava. Ĉar vi ja ne estas malbona, se neniu vin honoras! Same kiel vi ne povas vivi en malhonoro pro ago de iu alia. Ja ne estas via tasko akiri oficon aŭ invitiĝi por festeno, ĉu? Nepre ne! Kiel tio do estus malhonoro? Kiel vi estus sensignifa, se estas via sola devo esti grava en tio kio dependas de vi - kaj tie vi ja povas esti eminenta!

2 Sed ĉu viaj amikoj estos senaj je via helpo? Kion vi celas: senhelpaj? Certe, ili ne ekhavos de vi monerojn; ankaŭ Romaj civitanoj vi ne faros ilin. Sed kiu diris al vi, ke ĝuste tio dependas de ni, kaj ke ĝi ne estas aliula afero? Kiu povas doni al iu alia, kion li mem ne havas?

Akiru proprietaĵon - iu diras - por ke ankaŭ ni ĝin havu.

- 3 Se mi povos akiri proprietaĵojn gardante mian memrespekton kaj fidindon kaj grandanimecon, montru al mi do tiun vojon, kaj mi ĝin faros. Sed se vi postulas de mi, ke mi delasu de la valoroj kiujn mi havas, por ke vi akiru la nevaloraĵojn, do rigardu vi, kiel maljustaj kaj malsaĝaj vi estas. Ĉar kion vi preferas? - Monon aŭ amikon fidindan kaj respektindan?

Prefere do tiudirekte min helpu, kaj ne postulu ke mi faru tion, per kio ĉi tion mi perdos.

4 Sed la patrio, - iu diros - kiom koncernas min malhavos subtenon.

Refoje: kian subtenon do? Kolonarojn ĝi ne ricevos dank' al vi nek banejojn. Nu, kaj? Ja ĝi ankaŭ ne ricevos ŝuojn de forĝisto aŭ armilojn de ŝuisto. Sufiĉas, se ĉiu plenumas sian propran laboron. Se iun alian vi faras por ĝi fidinda civitano kaj respektinda, ĉu vi ne sufiĉe utilas por ĝi?

-Jes.

-Nu, ĉu ankaŭ vi do ne utilos al gi?

- Kiun lokon mi do havos en la urbo? - li demandas.

- Tiun, kiun vi povos teni gardante vian fidindon kaj vian memrespekton. 5 Sed se ĉi tion vi perdos, dum provado je tia utilo, kiel vi tiam ankoraŭ povus esti utila, ĉar vi farigis senhonta kaj nefidinda?

25:1 Ĉu iun oni honoris pli ol vin ĉe festeno aŭ ĉe salutado aŭ en petado de konsiloj? Se prave, vi devas ĝoji, ke tion li trafis; se malprave, ne indigniĝu, ke ne vi tion trafis.

Memoru, ke, se vi ne strebas akiri tion, kio ne dependas de vi, ke vi ne povas esti juĝata same kiel la ceteraj.

2 Ĉar kiel povas ekhavi la samon tiu, kiu ne frekventas ies sojlon, kiel tiu kiu ja faras tion? Kiu ne postsekvadas iun, <kiel li povas ekhavi la samon> kiel kiu ja postsekvadas lin? Kiu ne laŭdadas - kiel kiu laŭdadas? Vi ja estos maljusta kaj nesatigebla, se nepagante la prezon kiun oni pagas por tio, vi tamen deziras ricevi tion senpage. 3 Nu, kio estas la prezo de panetoj? Eble obolo. Se do iu pagas sian obolon kaj ricevas paneton, sed vi nepagante ĝin ne ricevas ĝin, tiam vi ne opiniu ke vi ricevas malpli ol tiu kiu ja ricevas ĝin!

Ĉar same kiel li havas sian paneton, tiel do vi havas plu vian obolon, kiun vi ne volis doni.

4 Sammaniere do ĉi tie: ĉu vi ne estis invitita por ies festeno?

Ne, ĉar al la invitanto vi ne donis la prezon por kiu li vendas la manĝon. Kontraŭ laŭdo li ĝin vendas, kontraŭ flatado. Do donu la prezon, se por vi utilas, je kiu li ĝin vendas. Sed se vi deziras ambaŭ, ne pagi la unuan kaj ricevi la duan, tiam vi estas nesatigebla kaj malsaĝa. 5 Do, ĉu nenion vi havas anstataŭ tiu manĝo? Ho jes: ke tiun vi ne bezonas laŭdi, kiun vi ne volis laŭdi, ke vi ne bezonis elteni liajn pordistojn.

26:1 La volon de la naturo ni povas lerni el tio, en kio ni ne diferencas inter ni. Ekzemple, se ies sklaveto rompas lian pokalon, estas evidente tuj reagi: Tio povas okazi. Sed vi sciu, ke ankaŭ se via propra pokalo rompiĝas, vi devas reagi same, kiel se rompiĝas tiu de aliulo. Apliku tion ankaŭ al pli gravaj aferoj. Ies infano mortis - aŭ edzino; estas neniu kiu ne dirus: Estas home. Sed se ies propra infano mortis, tuj estas: Ve! Kompatinda mi! Tiukaze ni devus memori, kion ni sentas kiam ni aŭdas pri aliaj homoj.

27:1 Same kiel oni ne starigas celon por maltrafi ĝin, same tiel en la universo ne estiĝas reala malbono.[1]

28:1 Se iu konfidus vian korpon al ajna pasanto, vi indigniĝus. Sed ke vi mem konfidas vian menson al ajna pasanto, tiel ke - se li mistraktas ĝin, ĝi konfuziĝas kaj senfortiĝas, - ĉu pri tio vi ne hontas?

29:1 En ĉiu laboro atentu, kio estas unua kaj kio estas sekva, kaj nur tiel eku ĝin. Alie komence vi estos entuziasma, kiel persono kiu ne pripensis la sekvaĵojn, sed pli poste, kiam la problemoj kreskos, je via honto vi devos ĉesigi.

2 Ĉu vi deziras venki en la Olimpikoj? Mi same, je la Dioj! Estas ja grandioze! Sed unue rigardu, kio estas unua kaj kio sekva - kaj tiel eklaboru. Necesas sekvi disciplinon, obei striktan dieton, ne plu uzi sukeraĵojn, trejnadi en fiksita skemo, en certaj momentoj, en varmego, en frido, ne trinki malvarmajn aĵojn, nek vinon, se ne konvenas, komplete vi devas konfidi vin al via trejnisto kvazaŭ al kuracisto, krome dum la konkurso vi devas ekpeni viavice, kun la eblo ke via brako elartikiĝos, ke via maleolo tordiĝos, ke multan sablon vi glutos, eblas ke vi estos tradraŝita, kaj, senkonsidere ĉion ĉi, ke vi estos venkita.

3 Ĉion ĉi bone pripensu, kaj se ankoraŭ vi volas, tiam vi iru al la Ludoj. Alie kiel infanetoj vi ŝanĝiĝados, jen nun vi rolos luktiston, nun gladiatoron, nun vi trumpetos, nun ludos tragedion: tiel vi jen estos atleto, jen gladiatoro, jen retoro, jen denove filozofo; sed nenio tutkore. Sed kvazaŭ simio ĉion kion vi vidos, vi imitos kaj ĉio laŭvice vin plaĉos.

Vi ja ne pripensinte alpaŝis tion, nek singarde, sed laŭhazarde kaj senplane.

4 Same kelkaj, kiuj vidis filozofon kaj aŭskultis iun tiel paroli kiel Eŭfrato (kaj kiu ja kapablas paroli kiel li?),[2] deziras same fariĝi filozofoj. 5 Ulo! Unue pripensu, kia estas tiu laboro, kaj poste prikonsideru vian propran naturon, ĉu vi kapablas elteni ĝin! - vi volas partopreni pentatlonan konkurson, ĉu, aŭ fariĝi luktisto? Rigardu viajn brakojn, viajn femurojn, taksu viajn lumbojn! 6 Unu ja taŭgas por tio, alia por io alia. Ĉu vi kredas, ke tion farante vi povos simple plu same manĝi, same trinki, aŭ ke vi same plu povos montri dezirojn aŭ malemojn? Vi devos maldormi, penadi, forlasi la samdomanojn, esti insultata de sklaveto, esti mokata de hazarde renkontitoj, en ĉio esti la malpli granda, en honoro, en potenco, en procesoj kaj en kio ajn.

7 Tion prikonsideru, ĉu vi pretas interŝanĝi je tio vian trankvilanimecon, liberon, senperturbon; alie vi do ne risku vin en tion, por ne fariĝi kvazaŭ infano jen filozofo, jen impostisto, poste retoro kaj poste prokuratoro de Cezaro.

Tio ja ne interakordiĝas. Vi devas esti unu homo: ĉu bona ĉu malbona. Vian konsciencon vi devas sekvi aŭ eksterajn influojn. Vi devas klopodi pri via interno aŭ pri via ekstero. T.e. aŭ plenumi la rolon de filozofo au tiun de ordinarulo.

30:1 Kio decas, tion kutime oni mezuras laŭ situacioj: Li estas patro.

-Estas preskribite, prizorgi lin, en ĉio obei lin, elteni lin se li skoldas aŭ batas.

-Sed li estas malbona patro.

- Sed la naturo ja ne lokis vin ĉe bona patro!? Sed ja ĉe patro!

- Mia frato agas maljuste.

- Gardu do vian sintenon kontraŭ li; ne atentu, kion li faras al vi, sed faru tion, kio estas por vi laŭnature por fari.

Ĉar neniu alia povas trafi vin, se vi tion ne volas. Sed tiam vi estos trafita, kiam vi opinias vin trafita. Kaj se vi ekkutimas atenti la situaciojn, vi lernos kion vi povos atendi de via najbaro, de kuncivitano, de stratego...

31:1 Koncerne piecon al la Dioj, vi sciu, ke ĉefaĵo estas tio: Havi ĝustajn opiniojn pri ili, ke ili ekzistas kaj ke ili ĉion bone kaj juste gvidas; kaj ke vi ekzercu vin mem pri tio: Obei ilin kaj cedi al ĉiuj okazaĵoj kaj volonte sekvi tiujn, kiel ordonitajn de l' plej alta inteligento. Ĉar tiel vi neniam skoldos la Diojn nek akuzos ilin, ke vi estas malzorgata.

2 Alie tio ne estas ebla, krom se vi nuligos la nociojn 'bono' kaj 'malbono' ĉe tio kio ne dependas de vi, kaj nur aplikas ilin ĉe tio kio ja dependas de vi. Ĉar se vi parolas pri 'bono' kaj 'malbono' en la unua kazo, neeviteble, kiam vi maltrafas kion vi deziras aŭ kiam vi trafas kion vi maldeziras, vi do plendos, kaj malamos tiujn, kiuj estas la kaŭzo. 3 Estas ja propre al ĉiu vivantaĵo, eviti kaj fuĝi la malutilajn aferojn kaj ties kaŭzojn, sed ekserĉi kaj admiri la utilajn aferojn kaj ties kaŭzojn. Estas do neebIe, ke iu kiu kredas ke li estas mistraktata, ĝojus pri tio kion li opinias malutila. Same kiel ne eblas ĝoji pri la malutilo en si mem. 4

Tial filo skoldas la patron, ĉiufoje kiam li ne kundividas kun la filo tion, kion tiu opinias bona. Kaj ĉar Poliniko kaj Eteoklo ambaŭ kredis ke solregado estas bona, tio do faris ilin kontraŭuloj. Kaj tial kamparano ja skoldas la Diojn kaj same la ŝipisto; kaj same la komercisto; tial do ankaŭ tiuj, kiuj perdas edzinon aŭ infanon.

Ĉar kie estas ies profito, tie ankaŭ estas ties pieco.

Kiu okupiĝas pri streboj kaj malemoj laŭdeve, tiu samtempe do bone okupiĝas pri pieco.

Verŝoferadi kaj doni oferojn kaj laŭ prapatra kutimo doni unuaaĵojn, estas ĉiam dece, en pura maniero kaj ne seninterese, nek senzorge nek avarece nek tro disipe.

32:1 Kiam vi vin turnas al aŭgurado, memoru, ke vi ne scias, kio estos la rezulto, sed ke vi venas ĝuste por sciiĝi tion de la aŭguristo. Sed kia ĝi estos, tion vi scias kiam tien vi iras, almenaŭ se vi estas filozofo. Ĉar se temas unu el tiuj aferoj kiuj ne dependas de ni, neeviteble ĝi estas nek bona nek malbona. 2 Do al la aŭguristo vi ne kunportu deziron aŭ malernon, kaj ankaŭ ne kun timo vi iru al li, sed nur en la konscio, ke ĉio kio devenos el ĝi, estos indiferenta kaj neniel tuŝos vin kaj, kia ajn ĝi estos, dependos de vi bone uzi ĝin kaj tion neniu malhelpos.

Plenkuraĝe do vin turnu al la Dioj kiel konsilantoj: poste, kiam vi estos ricevinta konsilon, memoru, kiuj estis viaj konsilantoj kaj kiujn vi malobeos, se vi ĝin neglektos.

3 Sed al aŭgurado vi nur iru, kiel Sokrato juĝis bona, kiam la tuta demandado spektas la rezulton, kaj kie nek rezonado nek iu alia metodo liveras rimedojn por ekkoni la estonton. Se ekzemple estas via devo endanĝeriĝi pro amiko aŭ pro la patrujo, tiam vi ne demandu, ĉu vi devos endanĝeriĝi. Ĉar se la aŭguristo avertas vin, ke la oferaĵoj montriĝis malfavoraj, estas klare ke la morto estas indikita aŭ kripligo de iu korpoparto aŭ ekzilo. Sed la racio postuIas, ke ankaŭ sub tiaj aŭguroj vi apogos vian amikon kaj endanĝeriĝos pro la patrujo. Tial do, turnu vin al la plej granda aŭguristo, la pitia Apolono, kiu elĵetis el sia templo la viron, kiu ne helpis sian amikon kiam tiu estis mortigata.

33:1 Fiksu por vi mem certan agmanieron, kaj gardu ĝin, kaj kiam vi estas sola kaj kiam vi estas inter homoj. 2 Estu precipe multe da silento, aŭ diru nur la necesaĵojn, malmultvorte. Sed se foje estas la ĝusta momento diri ion, do diru

ĝin, sed ne pri hazardaj temoj, ne pri gladiatoraj bataloj, ne pri ĉevalkonkursoj, ne pri atletoj, ne pri manĝaĵoj aŭ trinkaĵoj, - temoj kiuj ĉie estiĝas -, kaj pleje ne pri homoj en malŝata, laŭda aŭ komparanta maniero.

3 Se vi kapablas, konduku ankaŭ viajn kunulojn per viaj vortoj al tio, kio estas deca. Sed se vi troviĝas sola inter fremduloj, silentu do.

4 Ne multe ridu nek pri multaj aferoj nek senmezure.

5 Ĵuron rifuzu, se nur ebIas, komplete; alie vi ĵuru nur laŭ cirkonstancoj.

6 Festenojn ekster via rondo kaj okazigitajn de nefilozofoj vi evitu. Sed se tarnen fariĝas la okazo, atentu, ke vi ne falu en supraĵajn parolojn. Vi ja sciu, ke se la kamarado estas malpura, ankaŭ tiu kiu rilatas kun li neeviteble malpuriĝas, eĉ se li mem estas plej pura persono.

7 Prenu nur la plej necesajn aferojn por via korpo, kiel manĝon, trinkon, vestaĵon, loĝejon, priservon. Sed evitu ĉiun lukson aŭ pompon.

8 Koncerne amoradon, vi retenu purecon kiom eble antaŭ la nupto; kaj se vi uzas ĝin, nur prenu tion kio estas laŭleĝa.

Sed ne fariĝu ĝena por tiuj, kiuj ja uzas ĝin, aŭ kritikema: vi ne ĉiam paradu per tio, ke vi mem ne uzas ĝin.

9 Kiam iu informos vin, ke certa persono kalumnias vin, ne defendu vin kontraŭ la diroj, sed respondu: Li ŝajne ne konas la ceterajn malbonaĵojn kiujn mi havas, alie li ne rakontus nur tiujn ĉi.

10 Ofte frekventi teatrojn ne estas necese. Sed se prezentiĝas la okazo, okupiĝu nur pri vi mem, t.e. deziru, ke nur okazu, kio vere okazas, kaj ke venku nur la venkanto; ĉar tiel vi ne suferos damaĝon. Sed detenu vin de kriado, de laŭta ridado pri iu, aŭ de ega ekscitiĝo. Kaj post la foriro vi ne multe parolu pri la okazintaĵoj, krom se tio kontribuas al via egalanimeco. Ĉar alie montriĝas el tio, ke vi absorbiĝis de la spektaĵo.

11 Ne facilanime iru al prelegoj publikaj; sed ĉeestante, vi gardu la indon kaj la ekvilibron, kaj samtempe atentu, ke vi ne fariĝu malagrabla.

12 Kiam vi estas renkontonta iun, precipe se estas iu tre alte taksata, tenu antaŭ

viaj okuloj, kion farus tiam Sokrato aŭ Zenono; tiam vi ne bezonos demandi vin, kiel vi bone eluzos la cirkonstancojn.

13 Kiam vi frekventas iun kun granda potenco, kalkulu kun tio, ke vi ne trafos lin hejme, ke oni ne akceptos vin, ke oni ĵetfermos al vi la pordojn antaŭ la vizaĝo, ke li ne interesiĝos pri vi. Kaj se malgraŭ ĉio ĉi tamen estas via devo iri, do iru kaj toleru la okazaĵojn sed neniam poste diru en vi mem: Ja ne estis tiel grave. Ĉar ĝuste la nefilozofon trompas la eksteraĵoj.

14 En via konversado vi evitu menciadi vaste kaj larĝe pri viaj propraj faroj kaj danĝeroj. Ĉar ne estas same interese por la ceteraj aŭskulti viajn aventurojn, kiel estas por vi rakonti ilin.

15 Ankaŭ evitu veki ridadon. Tia konduto ja emas al vulgareco kaj facile kondukas al tio, ke vi perdas la respekton de l' najbaro.

16 Estas riske transiri al maldelikata lingvaĵo. Kiam tio okazas, se troveblas ĝusta momento, vi riproĉu la kulpinton.

Sed alie, vi montru vian malaprobon de tia lingvaĵo per silentado, per ruĝiĝo kaj per kuntirado de la brovoj.

34:1 Se vi ekhavas impreson de io plezura, kiel pri impresoj ĝenerale vi atentu, ke vi ne estu kuntrenata de ĝi. Sed atendigu la aferon kaj prenu iom da prokrasto por vi mem. Poste imagu ambaŭ momentojn: tiun de la plezuro kaj tiun, post la plezuro, kiam vi denove venos al vi mem kaj ekpentos. Kaj kontraŭmetu al tio, kiel vi ĝojos se vi povos rezisti, kaj kiel tiam vi laŭdos vin mem.

Se por vi venos la ĝusta momento ekpreni la agon, atentu, ke ne venku vin ĝia plaĉo, ĝia dolĉo kaj ĝia logo. Sed kontraŭmetu, kiom pli bone estas scii, ke tiun tenton vi superis.

35:1 Kiam vi decidiĝis, ke io estas farenda, faru ĝin kaj ne hezitu esti vidata dum tion vi faras, eĉ se la plimulto pensus alie pri ĝi. Sed se kion vi farus, ne estas ĝusta, evitu tiun agon. Sed se vi agas ĝuste, kial vi timus tiujn, kiuj malprave riproĉus vin?

36:1 Same kiel la frazoj "Estas tago" kaj "Estas nokto" en si mem estas plenaj je senco, sed sensencaj se kombinitaj, same povas esti senchave por via korpo preni ĉetable la pli grandan porcion, sed ĝi estas sensenca se temas pri ĝustaj manieroj,

pri kiel decas ĉe bankedo. Do kiam vi kunmanĝas ĉe iu alia, vi memoru, ke vi ne nur atentu pri kio estas senchava por via korpo, sed ankaŭ gardu respekton por via gastiganto.

37:1 Se vi transprenas rolon super via forto, vi malbone ludos ĝin kaj, kion vi ja kapablus, vi maltrafas.

38:1 Same kiel ĉe promenado vi atentas, ke vi ne tretu sur najlon nek distordu la maleolon, same vi atentu, ke vian propran konvinkiĝon vi ne lezu. Se ĉe ĉiu laboro ni tion priatentos, des pli facile ni entreprenos la laboron.

39:1 Ĉies korpo estas mezurilo pri ties propraĵo, same kiel la piedo estas mezurilo por la ŝuo. Se ĉe tio vi tenos vin, vi gardos la ĝustan mezuron; sed se vi transpaŝas ĝin, neeviteble vi finfine falos kvazaŭ en abismon. Same pri la ŝuo, se vi transpaŝas tion kio decas al la piedo, unue tio iĝas ora ŝuo, poste purpura, kaj brodita ŝuo. Ĉar kiam unufoje la ĝustan mezuron vi pasis, ne plu estas limo.

40:1 Tuj post la dekkvara jaraĝo, virinoj estas nomataj de la viroj "damoj"; sed tuj kiam ili konsciiĝas, ke ili havas nenion krom enlitiĝi kun la viroj, ili komencas beligi sin kaj metas en tio sian tutan esperon. Estas do inde ke ni klopodu komprenigi al ili, ke ili estas respektataj nur se ili montras sin modestaj kaj pudoraj.

41:1 Estas signo de supraĵeco, ĉiam okupiĝi pri la korpo, kiel multe sporti, multe manĝi, multe trinki, multe <atenti> pri fekado aŭ sekskuniĝo. Ĉio ĉi konsiderindas kiel necesa negravaĵo. Sed la kompleta zorgo koncernu la spiriton.

42:1 Kiam iu malbonagas aŭ malbonparolas pri vi, memoru, ke li faras aŭ diras tion, kredante ke ĝi konvenas al li. Estas do neeble ke li sekvas vian opinion, sed ja la sian; se li do havas malĝustajn opiniojn, tio damaĝas lin, ĉar li trompiĝas. Se iu la veron prenas por malvera, tio ne estas damaĝo por la vero mem, sed por la trompiĝinto. Se vi deiras de tio ĉi, vi havos mildan juĝon pri tiu kiu skoldas vin.

Do ĉiam vi diru, kiam tio okazas: Tio estas lia vidpunkto.

43:1 Ĉiu afero havas du tenilojn: tiun kiun vi ekprenu kaj tiun kiun vi ne ekprenu. Se via frato maljustas, tiam vi ne ekkaptu tion de la flanko, ke li agas maljuste al vi (tio ja estas la prenilo kiun vi ne prenu), sed prefere de tiu flanko, ke li estas via frato, ke li estas via kunedukito, kaj tiam vi ekkaptos ĝin je la

prenilo kaptinda.

44:1 Eldiroj kiel "Mi estas pli riĉa ol vi; do mi superas vin"; "Mi estas pli elokventa ol vi, do mi superas vin" - kondukas al nenio. Pli senchavas eldiroj kiel "Mi estas pli riĉa ol vi, do mia proprietaĵo superas la vian"; "Mi estas pli elokventa ol vi, do mia parolkapablo superas la vian".

Sed vi mem ne estas via proprietaĵo nek via parolkapableco.

45:1 Iu haste baniĝas. Ne diru, ke malbone - sed ke haste.

Iu trinkas multe da vino. Ne diru, ke malbone - sed ke multe.

Ĉar kiel vi scius, ke estas malbone, antaŭ ol koni liajn kialojn? Tiamaniere ne okazos al vi, ke ĉe kelkaj aferoj vi juĝas laŭ unuaj impresoj kaj ke je aliaj vi konsentas <senpripense>.

46:1 Neniam nomu vin mem filozofo kaj inter nefilozofoj ne multe parolu pri teorioj, sed agu laŭ viaj teorioj. Same dum festeno ne rakontu, kiel oni devas manĝi, sed manĝu laŭdece.

Memoru ja, ke Sokrato tiel komplete senigis sin de parademo, ke kiam homoj venis peti lin ke li konduku ilin al filozofoj, ke li tion faris. Tiom li toleris esti neglektata.

2 Kiam estiĝas ĉe nefilozofoj interparoIo pri iu filozofia teorio, vi multe silentu. Ĉar granda estas la risko, ke vi tuj elverŝos, kion vi ankoraŭ ne bone digestis.

Kiam iu diras al vi, ke nenion vi scias, kaj tio ne ĉagrenas vin, tiam vi sciu, ke vi komencas la laboron. Ankaŭ ŝafoj ja ne portas sian nutraĵon al la paŝtistoj por montri kiom ili manĝas, sed ili digestas la paŝtitaĵon interne, kaj ekstere produktas lanon kaj lakton. Ankaŭ vi do ne montradu la teoriojn al la nefilozofoj, sed ja la rezultojn el ilia digesto.

47:1 Kiam vi kutimigis vin al sobreco koncerne la korpon, ne paradu kun tio, kaj se nur akvon vi trinkas, ne ĉiufoje diradu, ke nur akvon vi trinkas. Kaj se vi volas ekzerciĝi pri peza laboro, faru tion por vi mem kaj ne por eksteruloj.

Ankaŭ ne ĉirkaŭbraku statuojn; kaj se foje vi tre soifas, prenu fridan akvon, elsputu ĝin denove kaj ne plu parolu pri tio.[3]

48:1 Estas ja karakterize por nefilozofo neniam serĉi saviĝon aŭ damaĝon en si mem, sed ĉiam serĉi la kaŭzon ekster si. Estas karakterize por filozofo serĉi ĉiun saviĝon kaj damaĝon en si mem.

2 Signoj de iu kiu avancas, estas: neniun li kritikaĉas, neniun laŭdas, neniun kulpigas, neniun riproĉas, nenion li diras pri si mem kvazaŭ li estus io grava aŭ scia. Kiam io lin ĝenas aŭ malhelpas, li kulpigas sin mem. Kiam iu lin laŭdas, li ridetas pri la laŭdo; kiam iu lin kritikaĉas, li ne defendas sin. Li tiel moviĝas kiel malsanuloj: atenta ke nenion li movas el la saniĝantaj membroj, antaŭ ol ĝi estos firma. 3 Ĉiun deziron li forigis el si mem; kaj la malernon li rezervas nur por la kontraŭnaturaj aferoj elinter tiuj, kiuj dependas de ni. Ĉion li alfrontas malstreĉe. Al li ne gravas, ĉu li impresas stulta aŭ senscia. Unuvorte, li prigvatas sin mem kiel ruzan malamikon.

49:1 Kiam iu fieras pri tio, ke la verkojn de Hrizipo li povas kompreni kaj ekzegezi, diru al vi mem: Se Hrizipo ne estus verkinta tiel obskure, tiu ĉi havus nenion por fieri.

Sed mi, kion mi volas? Lerni la naturon mem, kaj tiun sekvi.

Do mi serĉas iun, kiu klarigos ĝin al mi, kaj aŭdinte, ke Hrizipo <tion povas>, mi venas al li. Sed mi ne komprenas la skribaĵojn: do mi serĉas klariganton. Kaj ĝis ĉi tie estas nenio por fieri. Kaj kiam mi trovas tiun klariganton, restas al mi, utiligi la preskribojn. Do tio estas la sola por fieri. Sed se mi nur admiras la klarigadon, kio alia mi tiam fariĝis se ne filologo - anstataŭ filozofo? Ja mi tiukaze nur klarigis Hrizipon anstataŭ Homeron. Do, se iu diras al mi: Legu al mi Hrizipon, prefere mi honteme ruĝiĝos, kiam mi ne kapablas montri agojn konformajn kaj harmoniajn al tiuj paroloj.

50:1 Kio troviĝas antaŭ vi, tenu vin ĉe tio, kvazaŭ ĉe leĝoj, kvazaŭ vi estus malpia se tion vi neglektus.

Kaj kion diras pri vi aliulo, pri tio ne atentu: tio ja ne plu dependas de vi.

51:1 Kiel longe vi ankoraŭ prokrastos opinii vin mem inda je la plej bonaj aferoj kaj neniel transpaŝi la distingojn de la Racio? Vi ricevis la principojn, je kiuj vi devos teni vin, kaj vi ilin akceptis. Kiun instruiston vi do ankoraŭ atendas, ke vi prokrastas reformi vin mem antaŭ ol li venos? Vi ne plu estas infano, sed jam adolta viro. Se nun vi neglektas kaj facilanimas kaj ĉiam nur faradas planojn kaj de tag' al tago prokrastas, ke vi eklaboros pri vi mem, tiam vi eĉ ne rimarkos ke

vi ne avancos. Sed vi ĉiam restos nefilozofo - kaj tiel vi vivos, tiel vi mortos.

2 Finfine do opiniu vin inda vivi kiel adolta persono kiu avancas. Kaj ĉio, kion vi scias vere bonega, estu por vi leĝo netranspaŝebla.

Kaj se trafas vin io peza aŭ plaĉa aŭ honora aŭ malhonora, memoru, ke nun estas la momento de l' konkurso, kaj jen kuŝas antaŭ vi la Olimpikaj Ludoj; prokrasto ne plu eblas; nun gravas ĉiu unuopa tago, ĉiu unuopa ago, ĉu vian progreson vi akiros aŭ perdos. 3 Tiamaniere Sokrato fariĝis, kia li estis, ke en ĉiuj cirkonstancoj li tenis sin ĉe nenio krom la Racio. Kaj kvankam vi delonge ne estas jam Sokrato, tarnen vi devas vivi kun la deziro esti Sokrato.

52:1 La unua kaj plej ĉefa en filozofio estas apliki la principojn, kiel: Ne mensogu. La dua estas la pruvado de tio, kial oni devas ne mensogi; la tria estas la konfirmado kaj difinado, kiel ekzemple: Kial tio ĉi estas pruvo? Ĉar kio estas pruvo, kio estas konkludo, kio kontraŭeco, kio vero, kio malvero?

2 Do la tria demando neeviteble sekvas el la dua, la dua el la unua; sed la ĉefaĵo - kaj ĉe tio ni devas resti - estas la unua.

Sed fakte ni faras inverse: pri la tria punkto ni foruzas nian tempon kaj nia tuta studado okupiĝas pri ĝi. Sed la unuan ni komplete malzorgas. Tial ni mensogas, sed aliflanke ni tuj pretas kun pruvoj kial ni devas ne mensogi.

53:1 En ĉiu okazo tenu la jenajn citaĵojn ĉe-mane:

Min gvidu, Zeŭso, gvidu same, ho Destin',

al tiu celo kiun fiksis vi por mi.

Senstumble sekvos mi; se malfortiĝos eĉ

al mi la voldecid', mi tamen sekvos vin.[4]

2 Se iu prave antaŭ l' sorto klinas sin,

li estas saĝa, scia pri la Dioj eĉ.[5]

3 Nu, Kritono, se tio plaĉas al la Dioj, tiel do ĝi estu.[6]

4 Anito kaj Meleto, vi ja povas mortigi min, sed ne lezi min.[7]

Piednotoj

[1] Do 'nenio natura estas malbona'.

[2] Eŭfrato estis fama Stoikulo tiutempe.

[3] Dumvintre ekstere brakumi ŝtonajn statuojn, estis speco de asketismo.

[4] Cito de Kleanto.

[5] Cito de Eŭripido.

[6] Iom adaptita cito el Platono - *Kritono* 43 D.

[7] Iom adaptita cito el Platono - *Apologio* 30 C-D.